

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент* в направление 2.1. Филология, научна специалност Български език (българска лексикология и лексикография),

съгласно обявата в ДВ № 7 от 20 януари 2017 г.

Кандидат: гл. ас. д-р Цветелина Георгиева

Автор на становището: проф. д-р Сия Колковска, Институт за български език

Научната дейност на Цветелина Георгиева е свързана с *Института за български език*, където работи от 2001 г. последователно като филолог специалист, научен сътрудник втора степен (от 2008 г.) и главен асистент (от 2011 г.). Важен момент от нейното научно развитие е разработката на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен *доктор*, който защитава през 2007 г.

Д-р Георгиева участва в конкурса с разнообразна научна продукция: една монография, 3 студии, 29 статии (една в съавторство). Като участник в проекта *Речник на българския език* тя е автор на значителен брой речникови статии в том 14 и том 15 на *Речника*, които обхващат 502 стандартни компютърни страници (като 371 стр. са разработени самостоятелно, а 131 – в съавторство). Цв. Георгиева е сред съставителите на обзорния справочник *Библиография по българска лексикология, фразеология и лексикография 1950 – 2010* и е съавтор (с ясно очертано участие) в три лексикални ресурса, разработени в *Секцията за българска лексикология и лексикография* – Синонимна база данни, Фразеологична база данни и неологичния ресурс *Неолекс*.

За периода на конкурса кандидатката е участвала в научни форуми със 17 доклада (1 в съавторство) и 2 презентации (едната в съавторство). Отбелязала е 75 цитирания на свои разработки.

Като член на *Секцията за българска лексикология и лексикография* Цв. Георгиева взема активно участие в проектите, разработвани в Секцията. Тя участва в многогодишния проект *Речник на българския език* (като е автор от 2008 г.), в проекта *Теоретични и лексикографски аспекти в проучването на съвременната българска лексика* (от 2014 г.), в редица проекти (5 на брой), провеждани в рамките на сътрудничество на Института с Чешката академия на науките и с Полската академия на науките. Д-р Георгиева участва и в проект, финансиран от Фонда за научни изследвания (през 2010 – 2012 г.), а също и в проекта към Секцията за компютърна лингвистика *Български национален корпус* (в периода 2010 г. – 2015 г.).

Д-р Георгиева е хоноруван преподавател в *Катедрата по български език като чужд* към *Факултета за славянски филологии* в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, където води лекционен курс по фонетика и лексикология (от 2014 г.).

Посочените факти, свързани с научноизследователската дейност на кандидатката, дават основание за заключението, че тя напълно удовлетворява изискванията за заемане на академичната длъжност *доцент*, определени от Правилника за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за български език.

Цв. Георгиева, от чието научно израстване и научна дейност имам преки впечатления, е изследовател с разностранни научни интереси и много задълбочено мислене, който проявява голяма взискателност към своите разработки. Нейната компетентност в областта на българското словообразуване и в областта на лексикологията много плодотворно се съчетава със знанията и опита ѝ като лексикограф, което намира израз в създаването на ценни разработки с теоретична и научноприложна значимост.

Най-значимото изследване на д-р Георгиева, което има качествата на хабилитационен труд, е нейната монография *Родството и роднинските названия в българския език (семантика и лексикографско представяне)*. В труда са изследвани 1200 едносъставни роднински названия в българския език (както общоупотребими, така и диалектни, остарели, жаргонни) в семантичен план, който досега не е проучван цялостно (при наличие на редица изследвания върху тях в етимологичен, исторически, диалектоложки, словообразователен, етнолингвистичен и съпоставителен аспект). Авторката разработва цялостна концепция за лексикалносемантичните особености на роднинските названия в българския език, като установява редица непосочвани досега характеристики, свързани с тяхната семантична структура и системни отношения. Приносният характер на труда се определя и от това, че в него за първи път се анализират детайлно лексикографските проблеми при представянето на роднинската лексика и се дават конкретни препоръки за по-прецизното ѝ отразяване.

Трудът впечатлява с богатото и детайлно описание на роднинските названия и с извънредно точния им семантичен анализ. Трябва да се отбележи и прецизността на авторката по отношение на използваните от нея термини – тя формулира много точно техните значения и аргументира убедително предпочитанията си към термина *роднински названия* (вместо *роднински термини*) (също и в № 32).

Д-р Георгиева достига до многобройни ценни наблюдения и важни изводи, които не е възможно да бъдат обхванати тук в цялата им пълнота. Като се основава на своята класификация на българската система за родство (също и в № 25, 26), тя описва прецизно организацията на отразяващата я система от роднински названия. Анализира роднинските названия за кръвно и некръвно родство (разделени на две групи – същински и несъщински) в различни аспекти – употреба, произход, словообразователни особености, системни отношения, семантична структура, компонентен състав на семемите. Описва прецизно диференциалните семи в значенията на роднинските названия, като използва набор от 7 разграничителни признака, включващ освен известни признаци (като пол, поколение, вид родство и др.) и установения от нея признак темпоралност (също и в № 27). При прецизния компонентен анализ ясно се открояват противопоставянията между роднинските названия в рамките на микросистемата, което дава възможност за открояване на строгата ѝ системност.

Значенията на роднинските названия са анализирани с голяма задълбоченост и детайлност, което дава възможност да бъдат представени в цялата им сложност. Д-р Георгиева разграничава три типа семемии, изразяващи роднински отношения – реверсивни, неверсивни и конверсивни, първите две от които имат системноезиков характер. С приносен характер са наблюденията на авторката върху значенията, изразяващи посесивност. Тя установява три начина за нейното изразяване – чрез морфологични, словообразователни и лексикално-синтактични средства, като в първия и третия случай открива скрита посесивност, която се проявява само в текста. Изразяването на посесивност чрез словообразователни средства, т.е. чрез отделни лексеми, е свързано с тяхната семантика като единици на лексикалната система и има системноезиков характер (различие, което би могло да се открие по-ясно в текста). Много ценни са наблюденията на д-р Георгиева върху скритата посесивност, като е обхванато цялото многообразие от употреби в текста, при които тя се проявява: при членувани и нечленувани роднински названия, при звателни форми на роднински названия и при обратно обръщение. Авторката мотивира убедително необходимостта от лексикографско отразяване на семемите със скрита посесивност като специфични употреби (и в публ. № 5, 24, 28). Оригинално е изразеното от нея мнение, че когато се отнасят за двойка лица от различен пол, лексикалните единици *dualia tantum* (като *съпрузи*, *годеници*) представляват отделни лексеми, доказателство за което е тяхната семантична, граматична и словообразователна специфика (и в публикации № 11, 13).

Много ценен и извънредно професионален е детайлният преглед на лексикографската практика при отразяване на роднинските названия в тълковните речници, при което д-р Георгиева отбелязва редица непълноти и непоследователности (също и в № 11). Въз основа на наблюденията си върху различните типове роднински названия д-р Георгиева предлага собствен модел за тяхното лексикографско представяне. Препоръчва конверсивните семемии, традиционните и обратните обръщения да бъдат отразени в тълковните речници като употреби към реверсивното значение, а нереверсивните семемии – като нюанси. Тези препоръки на авторката са реализирани в примерните речникови статии в Приложение 2 към труда. Ценно допълнение към труда са и другите три приложения, които включват списъци на роднинските названия за кръвно и за некръвно родство (Приложения 3 и 4) и семантичен речник на тези названия (Приложение 1). Семантичният речник впечатлява с математическата точност, с която чрез цифрови кодове е изразено значението на всяко название и съответно – позицията му в системата, като е използван наборът от такива кодове, въведен в речника *Българска семейно-родова лексика*.

Важните теоретични изводи в труда и научноприложната му значимост обуславят неговия принос по отношение на българската лексикология и лексикография. Препоръките на Цв. Георгиева за лексикографското представяне на роднинската лексика биха допринесли за по-точното и по-системното ѝ отразяване. Надявам се, че те ще намерят непосредствено приложение в работата върху следващи толове на *Речника на българския език*, в който Цв. Георгиева е съавтор.

Друга голяма група разработки на Цв. Георгиева са посветени на интересни проблеми от областта на словообразуването, свързани главно с новата лексика. И тук тя достига до редица интересни наблюдения и изводи по отношение на анализиранияте деривати и на формантите, с които са образувани. Разглежда важни особености на новите мъжкородови суфиксални имена в българския език (№ 4, 19) и установява, че най-голяма продуктивност при тяхното образуване проявяват суфиксите *-ист/-онист* и *-джий(а)* (като посочва, че суф. *-джий(а)* остава на второ място по продуктивност през първото десетилетие на ХХ в.). По отношение на неологизмите със суф. *-джий(а)* (с предложено от Цв. Георгиева изписване по този начин, за да се разграничи формантът от окончанието) тя достига до интересния извод за тяхната стилистична неутрализация през последните години (№ 18). Оригинален е и нейният възглед, че думата *гербер* в значение ‘член или привърженик на партия ГЕРБ’ е възникнала чрез асоциативно словообразуване като проява на езикова игра (№ 22).

И в тази група разработки Цв. Георгиева проявява присъщия си стремеж да предлага собствено обяснение на сложни и спорни въпроси, при което достига до редица нови идеи. Принос към изучаването на дериватите, образувани от абривиатури, е оригиналният възглед на д-р Георгиева, че тяхната произвеждаща единица е лексоид – въведена от нея езикова единица, която представлява произнесената абривиатура (№ 14, 15, 16). Ценни идеи се съдържат и в разработките на Цв. Георгиева, посветени на словообразователните компоненти *екс-* и *анти-* (№ 7, 8), *транс-* (№ 10) и др. Установява способността на префиксоидите *анти-* и *екс-* да трансформират категориалната принадлежност на произвеждащата основа (в един тип деривати) и посочва, че това е тяхна иновационна особеност, тъй като такава функция не е присъща на препозитивните морфемии в българския. Уточнява словообразователния статут на компонента *транс-*, който според нея може да функционира като префикс с локативно или с релационно значение и като коренна морфема.

Въз основа на изведените теоретични обобщения д-р Георгиева предлага собствени решения за лексикографското представяне на лексеми, които създават трудности (например деривати с форманти *екс-*, *анти-*, *вице-* – № 8, 9) или са отразявани неточно според нея (например съществителните, означаващи национална, етнически или религиозна група, които предлага да бъдат отделни заглавки – № 12).

Много съществена част от научноизследователската дейност на д-р Георгиева представлява нейната работа като лексикограф – като автор в *Речника на българския език* и като съавтор в електронни лексикални ресурси. Цв. Георгиева постепенно се изгради като отличен лексикограф, който притежава специфичното съчетание от качества (включително усет към лексикалната семантика и прецизност към детайлите), необходимо за добрия лексикограф. Равнището на разработените от нея речникови статии (от част от които имам впечатления и като редактор) е високо – с прецизно и детайлно представяне на семантиката и граматичните особености на думите и предлагане на сполучливи решения при по-сложни случаи (на един такъв случай, който налага въвеждане на омонимия, е посветена публикация № 11). Лексикографският опит

на д-р Георгиева се допълва и от важната ѝ дейност като научен и технически редактор на изданието *Българска семейно-родова лексика. Енциклопедичен речник* (с автори Христо Холиолчев, Максим Младенов, Лилия Радева), на чиято значимост като първи речник тезаурус в славянската лексикография посвещава редица публикации (№ 6, 30, 31).

Разгледаните тук аспекти от научното творчество на д-р Цв. Георгиева очертават само част от съдържащите се в нейните изследвания приноси по отношение на българската лексикология, на българското словообразуване и на лексикографията. Като изразявам високата си оценка за научноизследователската дейност на д-р Цветелина Георгиева, с пълна убеденост препоръчвам на членовете на научното жури да гласуват положително за това да ѝ бъде присъдена академичната длъжност *доцент*.

30.04.2017 г.

Изготвил становището:

проф. д-р С. Колковска